

Marzena Chrost

ORCID: 0000-0003-3309-6574

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Estera Twardowska-Staszek

ORCID: 0000-0001-5499-7393

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

Wprowadzenie

Wielość i różnorodność potrzeb człowieka pozostaje jednym z kluczowych wyzwań współczesnej edukacji. Każdy etap życia, indywidualne doświadczenie oraz kontekst społeczny odślaniają różne wymiary tych potrzeb – od poznawczych i psychospołecznych po aksjologiczne i kulturowe. Edukacja, by pełnić funkcję przestrzeni wsparcia i rozwoju, wymaga ciągłego poszukiwania odpowiedzi na te wyzwania. W niniejszym zeszycie naszego czasopisma zamieszczamy artykuły podejmujące problematykę zróżnicowanych potrzeb uczestników edukacji. Zawierają one zarówno refleksje teoretyczne, wyniki badań własnych, jak i przekaz praktycznego doświadczenia pedagogicznego.

Zeszyt otwierają artykuły poświęcone potrzebom rozwojowym dzieci, dla których edukacja stanowi bezpośrednią odpowiedź na ich codzienne wyzwania. Artykuł Anny Nowakowskiej-Głuszak, Katarzyny Vanevskiej i Pauliny Turek analizuje wpływ korzystania ze smartfonów i internetu na proces edukacyjny postrzegany z perspektywy nauczycieli. Wyniki badań realizowanych w ramach projektu „Cyfrowy Świat” wskazują, że nowe technologie nie zawsze wspierają rozwój kompetencji poznawczych i społecznych dzieci, szczególnie w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Jednocześnie obserwacje badawcze ujawniają wielorakie konsekwencje dla relacji rówieśniczych i jakości komunikacji, co podkreśla

potrzebę ujednoczonego wsparcia instytucjonalnego w zakresie edukacji cyfrowej.

Następny artykuł dotyczy sprawczości rodzicielskiej w wychowaniu cyfrowym dzieci w wieku 9–11 lat. Badania jakościowe przeprowadzone przez Joannę Dziekońską pokazują, że poczucie sprawczości i skuteczności rodziców w tym obszarze zależy od jakości relacji z dzieckiem, kompetencji cyfrowych oraz wsparcia społecznego. Według autorki badań skuteczność edukacji dzieci w świecie cyfrowym wymaga nie tylko odpowiednich narzędzi technologicznych, ale także wzmacniania roli rodziców poprzez edukację medialną i tworzenie wspólnot wychowawczych.

Nieodłącznym elementem edukacji dzieci jest uwzględnianie specjalnych potrzeb edukacyjnych, co ilustruje artykuł Eweliny Młynarczyk, Julii Bodziony i Ilony Iwańskiej. Autorki badają zastosowanie terapii poznawczo-behawioralnej w pedagogicznym wspieraniu dzieci ze spektrum autyzmu, wskazując zarówno na możliwości adaptacji podejścia poznawczo-behawioralnego do środowiska edukacyjnego, jak i na ograniczenia wynikające z różnic między pedagogiką a psychoterapią. Artykuł podkreśla znaczenie współpracy interdyscyplinarnej i wyraźnego określenia kompetencji pedagogów pracujących z dziećmi z ASD.

Następna część zeszytu poświęcona została potrzebom psychospołecznym dorosłych, w tym osób z ograniczeniami sensorycznymi i seniorów. Beata Szabała w swoim artykule analizuje poczucie osamotnienia osób słabowidzących, zwracając uwagę na rolę wsparcia społecznego, nadziei podstawowej i poczucia własnej skuteczności w minimalizowaniu izolacji. Wskazuje, że edukacja i uczestnictwo w życiu społecznym powinny wzmacniać zasoby psychospołeczne osób dorosłych z niepełnosprawnością wzroku, eliminując bariery utrudniające pełną integrację.

Agnieszka Konieczna i Joanna Wojtyńska w artykule dotyczącym Uniwersytetów Trzeciego Wieku ukazują, że strukturalne i kulturowe bariery oraz przyjęty model „idealnego uczestnika” utrudniają pełną inkluzję osób starszych, powielając wcześniejsze nierówności edukacyjne. Autorki proponują kierunki działań sprzyjających integracyjnym praktykom edukacyjnym, w tym redefinicję dostępności, wzmocnienie partycypacji seniorów oraz wprowadzenie zróżnicowanych modeli dydaktycznych.

Agnieszka Jaros i Aleksandra Szczepaniak analizują romantyzację przemocy seksualnej obecną w narracjach kulturowych skierowanych do młodzieży, w tym zwłaszcza w literaturze fanowskiej. Przeprowadzone przez nie badanie twórczości fanowskiej pokazuje, że edukacja seksualna powinna uwzględniać istnienie mechanizmów legitymizacji przemocy w kulturze popularnej, wykorzystując jednocześnie potencjał krytycznej refleksji zamiast ograniczania dostępu do problematycznych treści.

Renata Raszka i Małgorzata Bortliczek w artykule o literackiej edukacji ekonomicznej wskazują, że analizowane przez nie powieści Sylwii Wojciechowskiej i Pawła Beręsewicza prowokują do pytań, np. jak być rodzicem w czasach płynnej nowoczesności, oraz ukazują, że edukacja finansowa włączona w strukturę tekstu literackiego – jako swoista gra z odbiorcą – jest atrakcyjną formą inicjacji rozmów z dziećmi na tematy dotyczące ekonomii i działań proekonomicznych.

Zeszyt zamykają artykuły poświęcone indywidualnej transformacji i rozwojowi osobistemu jednostki. Anna Seredyńska w artykule dotyczącym rozwoju potraumatycznego ukazuje, że doświadczenie stresu i traumy może prowadzić do pozytywnej transformacji osoby. Strategie reinterpretacji i rozwój w kontekście koherencji jednostki sprzyjają adaptacji i wzmacniają odporność psychiczną, podkreślając rolę edukacji we wspieraniu rozwoju emocjonalnego i osobistej transformacji w obliczu trudnych wydarzeń życiowych.

Dawid Reja z kolei analizuje czas wolny studentów animacji kultury jako przestrzeń eksperymentowania, twórczej aktywności i samorozwoju. Wyniki jego badań pokazują, że świadome zarządzanie czasem wolnym sprzyja rozwijaniu kompetencji społecznych i twórczych oraz inicjowaniu pozytywnych zmian w środowisku kulturowym.

Zamieszczone w zeszycie artykuły ukazują, że edukacja jest odpowiedzią na różnorodne potrzeby człowieka – od wczesnego dzieciństwa, poprzez dorosłość, aż po późną starość. Odpowiedź ta jest zawsze wielowymiarowa, stąd winna uwzględniać kontekst rozwoju psychospołecznego, kulturowego i indywidualnej transformacji jednostki. Wspólnym mianownikiem wszystkich artykułów jest refleksja nad tym, jak edukacja może wspierać pełniejszy rozwój uczestników, wzmacniać ich sprawczość i zdolność adaptacji oraz sprzyjać tworzeniu inkluzywnych i wartościowych praktyk edukacyjnych w społeczeństwie.

Oprócz zasygnalizowanych powyżej artykułów naukowych w zeszycie zamieszczono jedno sprawozdanie z konferencji naukowej oraz dwie recenzje.

Małgorzata Łobacz zreferowała przebieg konferencji „Biografie nieznane: zapomniane, pomijane, wykluczone”, która odbyła się w dniach 18–19 września 2025 roku w Akademii Zamojskiej. Celem konferencji była próba odkrycia, przypomnienia lub wydobywania z niepamięci biografii osób niezwykłych, zasłużonych dla edukacji, kultury, historii oraz życia społecznego i narodowego.

Edyta Wolter zrecenzowała publikację Władysławy Szulakiewicz pt. *Mistrz kształcenia pedagogicznego. Kazimierz Sośnicki w okresie toruńskim*. Według niej publikacja prof. Władysławy Szulakiewicz stanowi wartościowe poznawczo dzieło poświęcone Kazimierzowi Sośnickiemu, twórcy toruńskiej pedagogiki. Praca powstała na bogatym fundamencie źródeł archiwalnych i różnorodnych opracowań. Ze względu na swój walor poznawczy jej lektura jest zalecana nie tylko pedagogom, historykom edukacji, ale także tym, którzy z różnych perspektyw zgłębiają kwestię szeroko rozumianego wzoru osobowego czy mistrzostwa w kształceniu pedagogicznym.

Całość zeszytu zamyka recenzja książki pt. *Salesian Pedagogy after Don Bosco: From the First Generation up to the Synod on Young People (1888–2018)* [*Pedagogika salezjańska po Księdzu Bosko: Od pierwszego pokolenia do Synodu o młodzieży (1888–2018)*]. Autorem recenzowanej przez Bogdana Stańkowskiego książki jest Michał Vojtáš, salezjanin, profesor Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie. Analizuje on ewolucję pedagogiki salezjańskiej od czasu śmierci Księdza Bosko aż do współczesności.

ADRESY DO KORESPONDENCJI:

Dr Marzena Chrost
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: marzena.chrost@ignatianum.edu.pl

Dr Estera Twardowska-Staszek
Uniwersytet Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: estera.twardowska-staszek@ignatianum.edu.pl